

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ З ВАДАМИ ЗОРУ В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕФЕКТОЛОГІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ ст.

Кожна галузь знань розвивається й удосконалюється, спираючись на попередні здобутки, враховуючи помилки і досягнення минулого. Тож вивчення тривалого вітчизняного досвіду фізичного виховання дітей з порушеннями зору в історійко-педагогічному аспекті надзвичайно важливе для подальшого вдосконалення української дефектології. Відповідно, цілісний, науково обґрунтований підхід до вивчення української теорії і практики фізичного виховання на різних етапах має особливе значення для вдосконалення і подальшого поступу цієї галузі спеціальної педагогіки.

Проблема корекції психофізичного розвитку сліпих і слабозорих дітей та підлітків зумовили пильну увагу дефектологів до наукової розробки. Здійснений у цьому напрямку науковий пошук дозволивши провідним представникам дефектологічної науки внести значний внесок у проблему, показати різноманітну направленість, зміст і методи, розкрити й конкретизувати загальні закономірності навчання та їх розвиток (Н.Г.Байкіна [1], М.І.Земцова [3], В.А.Кручинін [5], Б.В.Сермеєв [8], Л.І. Солнцева [9]).

Мета нашого дослідження полягає в тому, щоб, обґрунтувавши в теоретико-методологічному плані корекційні та психолого-педагогічні умови дітей з порушеннями зору, визначити шляхи їх реалізації в системі фізичного виховання.

Ефективність навчання рухових дій багато в чому визначається функціональним станом основних аналізаторів. Для правильної координації всіх дій, пов'язаних з виконанням фізичної вправи, необхідна налагоджена діяльність всіх аналізаторів. З їхньою допомогою людина одержує інформацію про те, які дії роблять частини його тіла. Рухові подання формуються у свідомості лише в результаті багаторазового повторення. Як відомо, джерелом уявлень для людини є відчуття, що виникають завдяки різним подразникам зовнішнього середовища. Від м'язів, зв'язок, ока, вуха, від внутрішніх органів у кору більших півкуль головного мозку йдуть нервові шляхи, що проводять у неї всі подразнення, які попадають із навколишнього середовища на органи почуттів – аналізатори. Так, у момент виконання людиною стрибка у висоту в кору більших півкуль надходять різні подразнення, що йдуть від м'язів і зв'язок, від вестибулярного апарата, від органів зору й слуху. Ці подразнення (сигнали), зіштовхуючись і диференціюючись у корі, викликають відповідну реакцію головним чином з боку рухового апарата, що здійснює дану вправу.

Роль того або іншого аналізатора у виконанні рухів залежить від характеру вправ. Наприклад, при виконанні силових вправ (піднімання обтяження) зоровий контроль не грає великої ролі. При виконанні вправ на точність роль зорового аналізатора зростає. А всілякі зіскоки зі снарядів, найпростіші та найлегші, із закритими очами виконуються з більшими труднощами.

Сліпота негативно позначається на розвитку всіх сторін рухової функції й особливо на регуляції рухів, на здійсненні самоконтролю при виконанні рухів. При збереженому зорі контроль і саморегулювання рухів здійснюються саме за рахунок зору. Воно реєструє будь-які зміни при виконанні фізичних вправ, забезпечує умови, що дозволяють передбачати подальші дії. Зоровий контроль є вирішальним при виконанні вправ у бігу, стрибках, пересуваннях на лижах, ковзанах і ін. У ряді фізичних вправ, що не вимагають зорового контролю (вправи на гнучкість, силу й ін.), сліпі проявляють відносно високі показники.

Вироблення рухових дій у сліпих відбувається в порівнянні зі школярами, які мають збережений зір, значно повільніше внаслідок обмеження можливостей внесення корективів у загальну структуру рухів по ходу дії. Відсутність зору зменшує кількість поступової поточної інформації, що грає активну роль у створенні адекватних уявлень у процесі навчання рухових дій. Ці особливості позначаються на формуванні рухових здібностей сліпих школярів, за рівнем розвитку яких вони в усіх вікових групах уступають школярам зі збереженим зором.

Однак відсутність зору не виключає можливості робити оцінні й контрольні операції за допомогою дотику. Дотик, по визначенню А.А. Ухтомського, "найбільш тонкий, точний і достовірний інформатор о навколишніх речах". І.М. Сеченов відзначив, що долонна поверхня руки, подібно сітківці ока, дає свідомості форму предметів і сліпі читають по опуклих буквах рукою, а двигуни рук, подібно двигунам очного яблука, дають величину й положення предметів, що перебувають, що до нашого тіла, а також шляхи й швидкості що рухаються.

Значно ускладнено у сліпих і збереження рівноваги в спокої й при русі. Функція рівноваги є однією з найбільш складних функцій організму, здійснюваних за рахунок нервової системи. У реакціях підтримки стійкості тіла, рефлекторно взаємодіючи, бере участь ряд аналізаторів (зоровий, вестибулярний, руховий і тактильний). Органу зору в цих реакціях належить значна роль. При вимиканні зору стійкість тіла в дітей різко знижується. Однак, у сліпих дітей вона все-таки здатна розвиватися з опорою на рухові, тактильний і вестибулярний аналізатори. У слабозорих дітей, які мають опору на зір, як на провідний аналізатор участь інших аналізаторів виражено в меншому ступені, тому вони по показниках функції рівноваги уступають сліпим.

В Україні особливості фізичного розвитку й рухової підготовленості школярів з порушеннями зору стали предметом досліджень, починаючи з 80-х років минулого сторіччя, і тривають по цей час. Наприкінці минулого століття вони проводилися під керівництвом Б.В. Сермеєва.

Експериментальними дослідженнями було підтверджене припущення про те, що динаміка вікових змін фізичного розвитку дітей з порушеннями зору визначається тими ж біологічними закономірностями розвитку дитини, що й при збереженому зорі. Однак за рівнем фізичного розвитку діти з порушеннями зору у всіх вікових групах відстають від норми. Очевидно, порушення зору й пов'язані з ними обмеження рухової активності дітей негативно позначаються на їхньому фізичному розвитку.

Спостережуване зниження функціонального стану рухового аналізатора в дітей з порушеннями зору, що виникає внаслідок обмеженості рухової активності, приводить, у свою чергу, до зниження працездатності серцево-судинної й дихальної систем. У дітей з порушеннями зору в порівнянні з учнями масових шкіл спостерігаються більш частіший подих і пульс.

Робота серцево-судинної й дихальної систем у учнів масових шкіл при навантаженнях більш економна, ніж у дітей з порушеннями зору [8]. Наприклад, пульс у 13-літніх дітей з порушеннями зору при виконанні стандартного навантаження (20 присідань) підвищується до 126-133 в 1 хв., а частота подиху - до 30-36 в 1 хв., у той час як у учнів масових шкіл, виконання тих же навантажень здійснюється при меншій витраті енергії (пульс - до 120-126 в 1 хв., а частота подиху - до 25-27 у хв.).

Таким чином, зниження функціонального стану рухового аналізатора в аномальних дітей приводить до ослаблення функціональної діяльності серцево-судинної й дихальної систем організму на фізичні навантаження й подовженню часу відновлювальних процесів.

Для забезпечення нормального функціонування основних систем організму дітей з порушеннями зору необхідно заповнити "моторний голод" за допомогою активізації моторики, самого потужного стимулятора фізіологічних функцій організму і його нервово-м'язового апарата.

Недосконала рухова функція дітей з порушеннями зору утрудняє навчання їхнім руховим діям і гальмує подальший розвиток дітей. Багато вчених указують на залежність психічного розвитку дитини від стану моторики, відзначаючи, що саме рух безпосередньо здійснює той практичний зв'язок людини з навколишнім світом, що лежить в основі розвитку психічних процесів.

На думку Б.В. Сермеєва, для усунення недоліків фізичного розвитку й рухової сфери дітей з порушеннями зору необхідно використовувати такі засоби й методи, які робили б корекційно-розвиваючий вплив на учнів з урахуванням їхніх рухових розладів. Велика кількість фізичних вправ і варіативність їхнього виконання дозволяють робити підбір найбільш доцільних сполучень вправ у кожному конкретному випадку [8].

Фізіологічною основою корекції порушених рухових функцій є компенсація, тобто заміщення патологічно порушених функцій аналізаторів або центральної нервової системи новими нервовими механізмами. Сутність процесів, що лежать в основі компенсації, визначається вченням про рефлекторну діяльність нервової системи. Утворення нових нервових механізмів можливо завдяки величезній пластичності мозку людини й функціональної багатозначності нервових центрів за рахунок условнорефлекторних зв'язків. На надзвичайну пластичність центральної нервової системи, її величезні можливості вказував І.П. Павлов.

Корекційна робота засобами фізичного виховання здійснюється шляхом впливу на всі функції організму, з одного боку, і виборчого впливу з метою виправлення й розвитку уражених функцій і органів – з іншої.

При вишукуванні методів удосконалювання функцій зорового аналізатора в керуванні рухами співробітниками наукової школи Б.В. Сермеєва виявлені наступні закономірності:

1. Тимчасове обмеження зорового контролю при виконанні рухів сприяє підвищенню якості виконуваних рухів (точності, координації й т.д.) і виразності м'язово-суглобних відчуттів. У таких діях руховий аналізатор відіграє провідну роль і в процесі утворення тонких диференційовок, частково заміщаючи функції зорового або слухового аналізаторів.

2. Ефективність процесів обмеження зору при виробленні просторових диференційовок рухів істотно залежить від методики їхнього застосування. Для кращого вдосконалювання просторових диференційовок доцільно після 3-4 спроб виконання завдання на точність відтворення рухів із закритими очами пропонувати виконувати також кількість рухів з відкритими очами. При такій методиці створюються найбільш сприятливі умови для порівняння рухових відчуттів.

3. Здатності дітей точно оцінювати рухи вдосконалюються з успіхом, коли точніше інформація подає ззовні. Діти з порушеннями зору при виконанні рухових дій мають потребу в точній оцінці здійснюваних рухів. Однак у практиці ці прийоми або взагалі не використовуються, або ж кількісні характеристики рухів визначаються загалом (швидко, повільно, правильно, неправильно й т.п.). Дослідження показали, що при використанні прийомів термінової інформації діти досить швидко вчаться диференціювати точність рухів у просторі, за часом і за ступеням м'язових зусиль.

Наведені відомості дозволяють класифікувати всі вправи для вдосконалювання рухів з урахуванням ролі того або іншого аналізатора в їхньому виконанні. Виділено три групи вправ: 1) вправи, при виконанні яких ведучим є зоровий аналізатор; 2) вправи, в яких ведучим є слуховий аналізатор; 3) вправи, в яких ведучим є руховий аналізатор. Розмежування ролі аналізаторів у формуванні рухів дозволяє більш цілеспрямовано використовувати різні засоби в процесі навчання руховим діям.

Учні Б.В. Сермеєва провели порівняння отриманих ними експериментальних даних про рівень розвитку основних рухових якостей у школярів, що мають відхилення в стані зорової функції, з аналогічними показниками однолітків зі збереженим зором і прийшли до наступних висновків. Для дітей з порушеннями зору характерна безперервно поступова, хоча й нерівномірна, зростаюча фізичного розвитку, рухових здібностей і показників психомоторних функцій. При частковій або повній втраті зору в найбільшій мірі порушуються координація, витривалість, швидкість і ритм рухів (відставання від вікової норми при цьому коливається в межах 5-30%). Меншою мірою (на 8-12%) відставання виражено в показниках м'язової сили й швидкісно-силових якостей. При розгляді показників величини помилок у дітей з порушеннями зору виявлено, що вони уступають нормі по відтворенню просторових і тимчасових ознак руху у всіх вікових групах.

Поряд з перебудовою нервових процесів утрата зору веде й до деякої перебудови в діяльності збережених аналізаторів. Це обумовлює специфічні особливості оцінки часу. Із втратою зору пороги розрізнення стають більше грубими, випробувані допускають більше значні помилки при відтворенні заданої амплітуди. У сліпих дітей можливість диференціювання проміжків часу перевершує норму. Це пояснюється тим, що їм часто доводиться порівнювати кількість виконуваних рухів з об'єктивними показниками тимчасових відрізків. На цій основі в сліпих дітей у корі великих півкуль розвивається й удосконалюється взаємозв'язок складних рухово-тимчасових зв'язків.

Я.І. Дуткевич, реалізуючи на практиці вищевикладені закономірності формування адаптаційних механізмів у сліпих школярів при використанні засобів фізичного виховання з метою підготовки учнів до трудової діяльності [2], виявив, що в процесі спеціально спрямованих занять у них можна істотно підвищити рівень фізичного розвитку й рухової підготовленості. Для цього варто використовувати наступні методичні прийоми: конкретизацію рухів; розчленоване елементне засвоєння учнями структури руху; сполучення безпосереднього показу вправ з поясненням учителя; корекцію рухів і вдосконалювання рухових якостей; акцентування на сенсорних компонентах рухів. Навчальний педагогічний експеримент дозволив по багатьом параметрам рухової діяльності сліпих старшокласників досягти рівня розвитку

однolітків зі збереженим зором. Автор зареєстрував перенос досягнутих показників рухової підготовленості старшокласників на їхню трудову діяльність. Трудові дії цих учнів придбали ряд якісно нових характеристик. До них відносяться: точність, економність, доцільність і варіативність рухів, їх високий, стабільний темп і ритмічність. Таке вдосконалення рухів, на думку автора, пов'язане з розвитком їхнього сенсорного компонента, підвищенням ефективності контролю й регуляції, здійснюваних сліпими за допомогою збережених аналізаторів – дотику й слуху.

Пізніше Б.Г. Шереметом [10] була розроблена методика розвитку точності рухів у сліпих школярів із застосуванням контролю й самоконтролю. Виявлено, що вікова динаміка точності рухів як у сліпих, так і у школярів зі збереженим зором тісно пов'язана з їх морфо-фізіологічними особливостями й розвитком здатності аналізувати сприйняття від власного тіла, тобто пов'язана із включенням у компенсацію вищих пізнавальних процесів. Були виявлені оптимальні обсяги вправ на точність для сліпих учнів різного віку, визначені організаційні форми й дані методичні вказівки для індивідуального й диференційованого навчання сліпих школярів із застосуванням прийомів контролю й самоконтролю.

Низький рівень розвитку рухових здібностей у дітей з порушеннями зору зв'язаний не тільки з наслідками первинних порушень, але й з обмеженістю обсягу їхньої рухової активності порівняно з учнями масових шкіл, а також з недостатньою розробкою деяких питань методики їхнього фізичного виховання. Дане положення підтверджується тим, що при систематичних заняттях фізичною культурою й спортом із застосуванням оптимальних навантажень діти з порушеннями зору за багатьма показниками фізичної підготовленості наближаються до норми, а за деякими навіть перевершують її.

У дослідженні О.В. Начінової [7] виявлені типові недоліки в розвитку основних рухів у слабозорих дітей, що проявляються в зниженні швидкості й амплітуди рухів, погіршенні координаційних здібностей, зміні темпо-ритмової структури й відсутності варіативності в сформованих рухах. У ходьбі відзначені порушення постановки стоп і перехресної координації; у бігу - недостатня амплітуда рухів, біг на зігнутих ногах, невміння перемикатися з ходьби на біг і навпаки; відсутність уміння диференціювати м'язові зусилля; у метанні - відсутність координації руху й здатності його просторової оцінки; скутість і невміння управляти діями верхнього плечового пояса, виконання рухів за малою амплітудою; у стрибках - тверде приземлення, пов'язане з невмінням використовувати амортизаційні можливості стопи й ноги; невміння координувати спільні рухи рук і ніг, відсутність здатності диференціювати силові зусилля.

Встановлено, що слабозорі діти по всім віковим групам відстають за показниками ходьби на 23-30%, бігу - 16-20%, стрибків - 7-20%, метань - на 17-40% від однolітків зі збереженим зором.

За допомогою навчального педагогічного експерименту О.В. Начінової доведено, що корекційну роботу зі слабозорими учнями I-IV класів по подоланню недоліків у розвитку основних рухів і рухової підготовленості необхідно проводити в три етапи. На першому варто визначити вихідне положення розвитку основних рухів і фізичних якостей, виявити типові недоліки в дітей з порушеним зором при виконанні ходьби, бігу, стрибків і метань. Під час другого етапу повинні вирішуватися завдання, зв'язані підвищенням рівня розвитку основних рухових якостей (сили, гнучкості, швидкості, витривалості й ін.) і поліпшенням морфофункціонального стану дітей, що забезпечують ефективне виконання основних рухів. На третьому етапі повинні бути створені умови для оволодіння раціональною технікою виконання основних рухів. Варто збільшити вагу засобів, спрямованих на корекцію недоліків у ходьбі, бігу, стрибках і метанні, на розвиток здатності диференціювати рух за ступеням м'язових зусиль, у просторі й у часі, підвищувати м'язову чутливість школярів при оцінці положенні тіла або окремих його ланок при виконанні основних локомоцій. Заключний етап занять повинен бути спрямований на вдосконалення техніки виконання основних рухів. У систему програмних занять зі слабозорими дітьми автор рекомендує включати спеціальні комплекси фізичних вправ, які доцільно виконувати не тільки на навчальних заняттях фізичною культурою, але й при організації ігор, під час прогулянок, позакласної роботи й у домашніх умовах.

Дотепер не згас інтерес учених і практиків до використання засобів фізичного виховання й спорту з метою корекції, реабілітації й соціалізації школярів, що мають порушення зору. О.Ю. Коломійченко [6] захистив дисертаційне дослідження "Розвиток гнучкості в слабозорих школярів молодших класів". Дослідник вважає, що, незважаючи на значні досягнення соціальних інститутів по фізичній і соціальній реабілітації слабозорих учнів, залишається невирішеним цілий ряд наукових, методичних і технологічних проблем, серед яких варто позначити проблему формування в слабозорих дітей просторової орієнтації, тактильної й проприоцептивної чутливості, настільки важливих при реалізації орієнтовних, адаптаційних і виконавчих рухових дій. Грунтуючись на думці багатьох учених про те, що резерв удосконалення просторово-тимчасової орієнтації в людей у нормі й патології перебуває у сфері цілеспрямованого розвитку рухливості суглобів опорно-рухового апарата, автор виходив із припущення, що індивідуально досягнутий рівень гнучкості визначає для слабозорих дітей успішність межм'язових координацій і оптимальне співвідношення зовнішніх і внутрішніх факторів, що мають важливе значення в процесі навчальної, трудової й побутової діяльності.

Автор використовував інноваційну педагогічну й корекційну технологію цілеспрямованого формування в слабозорих учнів рухливості в суглобах, що включала ряд корекційно-компенсаторних педагогічних комплексів, що забезпечують їй досить високий рівень ефективності: а) діагностичний (вихідна, поточна, оперативна, етапна й підсумкова інформація); б) спеціальні дидактико-реабілітаційні (фізичні вправи в активній і пасивній формах, вправи на концентрацію уваги, методи оптимального співвідношення інтенсивності й обсягу фізичних навантажень, медико-педагогічний контроль, методи профілактики травматизму й т.п.); в) мотиваційно-потребний (методика формування дидактико-реабілітаційної мотивації, соціалізації особистості слабозорих учнів); г) інформаційно-дидактичний (інформаційні й педагогічні закономірності розгортання фізіологічних фаз формування гнучкості, реалізації сенситивних зон її розвитку); д) відносно самостійні дидактико-реабілітаційні комплекси в етапній структурі педагогічної технології цілеспрямованого розвитку в слабозорих учнів рухливості в суглобах: етап мотивованого розвитку оптимальної амплітуди рухів; етап мотивованої стабілізації досягнутого рівня рухливості в суглобах і етап мотивованого ситуативно-варіативного вдосконалення гнучкості; е) рефлексивний (формування афективного, мотиваційно-потребностного, аксіологічного, гностичного, праксіологічного компонентів свідомого відношення слабозорих учнів до корекційно-реабілітаційної діяльності).

Була досягнута мета дослідження – рухливість в основних суглобах слабозорих молодших школярів наблизилася до фізіологічної норми, при цьому зафіксована позитивна динаміка офтальмологічних показників у дітей, що приймали участь у навчальному експерименті. Отримані автором результати можуть бути використані при оптимізації системи

корекційного фізичного виховання слабозорих учнів у системі фахової освіти.

В аналогічному напрямку О.В. Криличенко вирішувала корекційно-педагогічні завдання по розвитку витривалості у слабозорих дітей шкільного віку [4]. Для цього контингенту учнів нею вперше була науково обґрунтована педагогічна технологія корекції й розвитку витривалості засобами фізичної культури у вигляді педагогічної системи відкритого типу. Ця система містить дидактичні корекційно – спрямовані комплекси (засоби й методи формування рухових дій, методи розвитку витривалості, ситуативної просторової орієнтації, медико-педагогічний моніторинг), рухові режими (оптимальне співвідношення інтенсивності, обсягу, строки впливу, число серій, тривалість інтервалів відновлення, форми відпочинку й релаксації), методи кругового тренування, спеціальні рухові ігри, формування дидактико-реабілітаційної мотивації; визначені особливості розвитку витривалості школярів з дефектами зору стосовно ровесників з нормальним зором, які полягають у тому, що фізичний розвиток слабозорих учнів підкоряється загальній тенденції, але порівняно з нормою характеризується фізіологічно кризовим відставанням у всіх вікових групах, як у хлопчиків, так і в дівчаток.

Охарактеризовані підготовчо-адаптаційний, корекційно-тренувальний етапи розвитку витривалості й етап ситуативного її використання в просторовій орієнтації учнів з дефектами зору; уточнені індивідуально-дозувальні рухові режими розвитку загальної, швидкісної й силовий (динамічної) витривалості (виявлене оптимальне співвідношення фізичних навантажень малої, помірної, середньої й субмаксимальної потужності з відповідним обсягом фізичних вправ) з урахуванням особливостей зорового сприйняття дітей з вадами зору. Автор підкреслює, що в корекційній роботі зі слабозорими школярами визначальне значення має психолого-педагогічний і медичний моніторинг якості педагогічного впливу, тому що завдяки йому можна здійснювати регулювання цього впливу, змінюючи соціально-педагогічні умови, дидактичні комплекси, рухові корекційні режими. Моніторинг дозволяє виявляти потенційні можливості нових педагогічних технологій, визначати їхню соціальну цінність у корекційно-утворювальному середовищі.

Отже, майже тривалий період досліджень українських учених про можливість використання резервів фізичного виховання в корекції психофізичних відхилень у розвитку школярів з вадами зору, дають підставу зробити висновки про те, що науково обґрунтовані й експериментально перевірені сучасні педагогічні технології фізичного виховання мають більшу ефективність у корекційній роботі з таким контингентом дітей, дозволяючи їм по певних параметрах не тільки досягти рівня однолітків зі збереженим зором, але в деяких здібностях і перевершити їх. Окрім цього, фізичне виховання є могутнім засобом підготовки дітей з вадами зору до суспільно-корисної праці та життя у суспільстві.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Байкина Н.Г.* Коррекционные основы физического воспитания глухих школьников : автореф. дисс. ... доктора пед. наук. / Н.Г. Байкина. - М., 1992. – 29 с.
1. *Дуткевич Я.И.* Оптимизация физического воспитания учащихся старших классов школы слепых в целях повышения качества подготовки их к трудовой деятельности: автореф. дисс. ... канд. пед. наук. / Дуткевич Я.И. – Киев, 1970.– НИИ педагогики УССР. – 27 с.
2. *Земцова М.И.* Пути компенсации слепоты в процессе познавательной и трудовой деятельности / М.И. Земцова. – М.: Изд. АПН РСФСР, 1956.
3. *Криличенко О.В.* Корекція витривалості школярів з вадами зору засобами фізичної культури: автореф. дис. ... канд. пед. наук / О.В. Криличенко. – Одеса, 2007. – 20 с.
4. *Кручинин В.А.* Возрастные изменения чувства ритма и его воспитание у слабовидящих школьников: автореф. дис. ... канд. пед. наук. / В.А. Кручинин. – М., 1972. – 19 с.
5. *Коломійченко О.Ю.* Розвиток гнучкості у слабозорих школярів молодших класів: автореф. дис. ... канд. пед. наук / О.Ю. Коломійченко. – Одеса, 2007. – 21 с.
6. *Начинова Е.В.* Коррекция отклонений в развитии основных движений у слабовидящих школьников средствами физического воспитания (I-IV классы): автореф. дисс. ... канд. пед. наук. / Е.В. Начинова. – М., 1989. – 19 с.
7. *Сермеев Б.В.* Теоретические основы физического воспитания аномальных детей / Б.В. Сермеев. – Москва, 1992. – 43 с.
8. *Солнцева Л.И.* Развитие компенсаторных процессов у слепых детей дошкольного возраста / Л.И. Солнцева. – М.: Просвещение, 1980. – 58 с.
9. *Шеремет Б.Г.* Методика развития точности движений у слепых школьников с применением контроля и самоконтроля: автореф. дисс. ... канд. пед. наук. / Б.Г. Шеремет. – Москва, 1984. – 17 с.

Подано до редакції 15.02.10

РЕЗЮМЕ

У статті приводяться результати дослідження історико-педагогічної, наукової, методичної літератури та аналізу архівних джерел з теорії та практики фізичного виховання дітей з порушеннями зору в Українській дефектології другої половини ХХ століття. Аналіз праць фахівців цієї галузі показав, що раціональне використання різноманітних засобів та методів фізичного виховання, допомагає ліквідувати недоліки фізичного розвитку й рухової сфери сліпих та слабозорих дітей.

Ключові слова: рухова сфера, порушення зору, корекція.

О.И. Форостян

ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ ШКОЛЬНИКОВ С НЕДОСТАТКАМИ ЗРЕНИЯ В УКРАИНСКОЙ ДЕФЕКТОЛОГИИ ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ ХХ В.

РЕЗЮМЕ

В статье приводятся результаты исследования историко-педагогической, научной, методичной литературы и анализа архивных источников по теории и практики физического воспитания детей с нарушением зрения в Украинской дефектологии второй половины XX века. Рациональное использование разнообразных средств и методов физического воспитания, помогает корректировать недостатки физического развития и двигательной сферы слепых и слабовидящих детей.

Ключевые слова: двигательная сфера, нарушение зрения, коррекция.

O.I. Forostyan

THEORY AND PRACTICE OF PHYSICAL EDUCATION OF PUPILS WITH VISUAL DEFECTS IN UKRAINIAN DEFECTOLOGY IN THE SECOND HALF OF THE XX CENTURY

SUMMARY

The article presents some results of research on historical, pedagogical, scientific, methodical literature and analysis of archive sources concerning theory and practice of physical education of children with visual defects in Ukrainian defectology in the second half of the XX century. Rational use of various facilities and methods of physical education helps to correct defects of physical development and motoric sphere of blind and visually impaired children.

Keywords: motoric sphere, visual defect, correction.
